

mgr Dominik Wzorek

Uniwersytet Jagielloński

Strach przed przestępczością a orientacja seksualna¹

ABSTRAKT

Poszukiwanie zmiennych związanych z częstym doświadczaniem strachu przed przestępczością jest jednym z podstawowych zadań, jakie podejmuje się, obok określania jego rozmiarów, w różnorodnych projektach badawczych poświęconych temu zagadnieniu. Dotychczas badano, czy strach przed przestępczością związany może być z takimi cechami jak wiek, płeć, miejsce zamieszkania, poziom wykształcenia czy doświadczenia wiktyimizacyjne. Na potrzeby niniejszego projektu postanowiono zastanowić się, czy (częstsze) doświadczanie strachu przed przestępczością może być związane z orientacją seksualną. Przyjęto założenie, że osoby nieheteroseksualne mogą doświadczać częściej obaw związanych z możliwością stania się ofiarą przestępstwa z uwagi na ich mniejszościowy status oraz zakorzenione w społeczeństwie uprzedzenia.

W celu weryfikacji zakładanej hipotezy przeprowadzono badania ilościowe (ankietę internetową) na grupie 285 osób. W celu dotarcia do szczególnej grupy, jaką są osoby nieheteroseksualne, przyjęto dobór celowy próby. Badania co prawda nie wykazały istnienia związków z prawie żadnymi zmiennymi, jednakże wypada wskazać na specyfikę związaną ze strukturą grupy. Rekomendowane jest przeprowadzenie ponownych badań opartych o metody jakościowe, bądź też na grupie reprezentatywnej (stosując dobór losowy).

Wprowadzenie

Poszukiwanie związków strachu przed przestępczością z innymi zmiennymi zaprzęta głowy badaczy od bez mała połowy wieku. Na podstawie różnorodnych projektów badawczych próbowano zbadać, czy istnieje korelacja między zmiennymi tak o charakterze psychologicznym, jak i społeczno-ekonomicznym a odczuwaniem przez jednostki strachu przed przestępczością². W ten sposób badano i wykazano powiązania pomiędzy wielkością miejscowości zamieszkania³, poziomem zamożności⁴, wiekiem⁵, wcześniejszymi doświadczeniami wiktyimizacyjnymi⁶ i płcią⁷, a obawą wywołaną przestępczością. Nie poświęcano jednak większej

¹ Artykuł niniejszy jest prezentacją wyników badań własnych przeprowadzonych na potrzeby pracy magisterskiej obronionej we wrześniu 2017 w Katedrze Kryminologii UJ, a prowadzonych pod kierunkiem prof. dr hab. Janiny Blachut.

² P. Ostaszewski, *Rozmiary i uwarunkowania lęku przed przestępczością*, „Archiwum Kryminologii” 2012, t. XXIV, s. 170 i nast.

³ C. Keane, *Fear of crime in Canada: An examination of concrete and formless fear of victimization.*, „Canadian Journal of Criminology” 1992, t. 34, nr 2, s. 219.

⁴ S. Farrall, J. Bannister, J. Ditton, E. Gilchrist, *Social psychology and the fear of crime: Re-examining a speculative model*, „British Journal of Criminology” 2000, t. 40, nr 3, s. 401.

⁵ L.Á. Kristjánsson, *On social equality and perceptions of insecurity: A comparison study between two European countries*, „European Journal of Criminology” 2007, t. 4, nr 1, s. 72.

⁶ P. Ostaszewski, *Rozmiary i uwarunkowania lęku przed przestępczością*, *op. cit.*, ss. 173–174.

⁷ J. Obergfell-Fuchs, H. Kury, 3.3 *Verbrechensfurcht und Einstellungen der Bevölkerung zu Kriminalität und deren*

uwagi na związki strachu przed przestępczością z orientacją seksualną, chociaż uznać należy, że jest ona ważnym elementem tożsamości jednostkowej i może w pewien sposób być związana z odczuwaniem strachu przed przestępczością.

Trzeba bowiem wskazać na silnie zakorzenione w społeczeństwie uprzedzenia, które mogą prowadzić nawet do aktów agresji wobec osób przynależących do grup mniejszościowych, w tym do mniejszości seksualnych. Wskazuje się na kwestie związane z codziennym funkcjonowaniem osób nieheteroseksualnych. Obawiają się one często nie tylko ujawnienia własnej orientacji seksualnej, ale również tego, że mogą stać się ofiarami przemocy ze względu na ich tożsamość seksualną. W związku z tym warto pochylić się nad tym problemem i odpowiedzieć na pytanie, czy istnieją różnice między osobami hetero- i nieheteroseksualnymi w częstotliwości odczuwania strachu przed przestępczością.

Koncepcja badań

Oprócz ustalenia, czy osoby nieheteroseksualne częściej doświadczają strachu przed przestępczością niż osoby heteroseksualne, drugim celem badań było zidentyfikowanie zmiennych mogących wykazywać związki z silniejszym odczuwaniem strachu przed przestępczością.

Postanowiono zatem uwzględnić szereg zmiennych takich jak wiek, miejsce zamieszkania, poziom wykształcenia, doświadczenia wiktyimizacyjne oraz orientacja seksualna. W kwestionariuszu zadawano pytania o ogólny strach przed przestępczością (nieodniesiony do konkretnego przestępstwa) oraz strach przed poszczególnymi przestępstwami (z podziałem na przestępstwa przeciwko mieniu i z użyciem przemocy przeciwko osobie). W tym miejscu zaprezentowane zostaną jednak tylko wyniki badań dotyczące strachu przed przestępczością w ogólności i jego związki z wymienionymi zmiennymi.

Strach przed przestępczością

W literaturze od wielu lat dyskutowane jest pojęcie strachu przed przestępczością, ale początki badań nad tym zjawiskiem nie obfitują niestety w zaplecze teoretyczne z tym związane⁸. Definiowanie strachu przed przestępczością odbywa się na różnych płaszczyznach i z różnych perspektyw. Można bowiem zjawisko to traktować jednowymiarowo: jako emocję, postawę, stan poznawczy, trwałą dyspozycję jednostki lub aktualną reakcję dostosowawczą. Część badaczy jednak ujmuje to zjawisko wielowymiarowo, uwzględniając wiele poziomów analizy (integrując kilka elementów)⁹. Strach przed przestępczością umieszcza się w obrębie szerszego kontekstu strachów, jakich doświadczają jednostka w związku z podejmowanymi kontaktami międzyludzkimi¹⁰.

Kontrolle [w:] *Internationales Handbuch der Kriminologie. Band 2*, Berlin 2016, ss. 457–459.

⁸ P. Ostaszewski, *Rozmiary i uwarunkowania lęku przed przestępczością*, *op. cit.*, ss. 34–44; M. Szafrńska, *Polityczna instrumentalizacja strachu przed przestępczością*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, ss. 14–26; D. Wzorek, *Definiowanie strachu przed przestępczością*, „Kwartalnik Prawo-Społeczeństwo-Ekonomia” 2018, t. 2 i literatura tam zawarta.

⁹ D. Wzorek, *Definiowanie strachu przed przestępczością*, *op. cit.*, s. 106.

¹⁰ P. Ostaszewski, *Lęk przed przestępczością*, Warszawa 2014, s. 44.

W związku z ogromną różnorodnością definicji, jakimi posługują się badacze strachu przed przestępczością, trzeba było dookreślić, co rozumiane było pod pojęciem strachu przed przestępczością. Na potrzeby niniejszego badania przyjęto, że jako to zjawisko rozumie się „pewną postawę społeczną („konglomerat różnych myśli i odczuć”), złożoną z trzech elementów:

a) afektywnego – rozumianego jako reakcja emocjonalna; poczucie zagrożenia związane z antycypowaniem niebezpieczeństw i możliwością stania się ofiarą przestępstwa

b) kognitywnego – obejmującego stan poznawczy związany z dostrzeganiem zagrożenia przestępczością, jak i ocenę prawdopodobieństwa stania się ofiarą przestępstwa

c) behawioralnego – rozumianego jako przedsięwzięcie różnorodnych środków mających na celu uniknięcie wiktyimizacji”¹¹.

Przyjęcie takiej definicji jest o tyle użyteczne, że prezentuje zjawisko strachu przed przestępczością jako zjawisko wielowymiarowe. To zdecydowanie bardziej odpowiada skomplikowanej i wieloaspektowej rzeczywistości społecznej aniżeli zaproponowane przez niektórych autorów koncepcje jednowymiarowe. Ujęcie tego zjawiska na różnych płaszczyznach może pomóc w dokładniejszym odtworzeniu postaw jednostek wobec problemu przestępczości. Istnieć może bowiem zróżnicowanie w intensywności każdego z tych trzech wymiarów u poszczególnych osób. Traktowanie strachu przed przestępczością jako postawy społecznej skutkuje tym, że przy projektowaniu badań należy mieć na względzie również dorobek psychologii społecznej związany z badaniem postaw społecznych. Jest to o tyle ułatwienie dla badacza, gdyż nauki społeczne, a w szczególności psychologia społeczna, dysponują już pewnym arsenalem sprawdzonych metod analizy postaw wobec zjawisk społecznych¹².

Orientacja seksualna

Orientację seksualną analizować można z perspektywy medycznej czy biologicznej (jako jednostka chorobowa albo określone ukształtowanie i funkcjonowanie organizmu¹³), psychologicznej (elementy związane z samoidentyfikacją oraz wchodzeniem w interakcje z innymi osobami¹⁴ albo podejmowanie określonych zachowań¹⁵) lub na płaszczyźnie społecznej badając określone normy, grupy, cele oraz wartości obowiązujące w ramach grup czy subkultur nieheteroseksualnych¹⁶. Ważnym jednak elementem jest kwestia tożsamości seksualnej, czyli postrzeganie siebie w kategoriach określonych zainteresowań seksualnych (określona

¹¹ H.-D. Schwind, *Fear of Crime in Germany. A Report about three Population Surveys 1975/1986/1989* [w:] *Victims and Criminal Justice vol. 50*, G. Kaiser, H. Kury, H.-J. Albrecht (red.), Freiburg 1991, ss. 658–661.

¹² M.A. Hogg, G.M. Vaughan, *Social Psychology*, Essex 2010, s. 179 i nast.

¹³ L.S. Allen, R.A. Gorski, *Sexual orientation and the size of the anterior commissure in the human brain.*, „Proceedings of the National Academy of Sciences” 1992, t. 89, nr 15, s. 1700.

¹⁴ *Sexual orientation*, [w:] *The Encyclopedia of Psychology*, Oxford 2000, s. 260.

¹⁵ J. Bomba, *Homoseksualizm czy homoseksualności?* [w:] *Wprowadzenie do Psychologii LGB*, G. Iniewicz, M. Mijas, B. Grabski (red.), Wrocław 2012, s. 24.

¹⁶ Diamond, Milton, *Sexuality: Orientation and identity* [w:] *The Corsini Encyclopedia of Psychology and Behavioral Science*, W. E. Craighead, C. B. Nemeroff (red.), New York 2001, ss. 1513–1514.

plcią) i możliwością wchodzenia w relacje intymne z tymi osobami oraz włączanie tych elementów w obraz siebie.

Związek pomiędzy odczuwaniem strachu przed przestępczością a orientacją nieheteroseksualną może zachodzić na wielu płaszczyznach. W tym miejscu warto odwołać się do zbadanego na próbie polskich osób o orientacji nieheteroseksualnej (osób homo- i biseksualnych) zjawiska stresu mniejszościowego. Grzegorz Iniewicz ukazał w wynikach swoich badań, iż mężczyźni o orientacji homoseksualnej zdecydowanie gorzej akceptują swoją orientację, jak i doświadczają bardziej skrajnych stanów emocjonalnych związanych z przynależnością do grupy mniejszościowej niż homoseksualne kobiety¹⁷. Zastosował on koncepcję stresu społecznego, która przyjmuje jako założenie, że osobiste wydarzenia oraz warunki społeczne jednostek prowadzić mogą do odczuwania stresu, który w efekcie wywoływać może zaburzenia psychiczne i fizyczne. Oprócz stresu doświadczanego z tytułu przynależności do jakiegoś społeczeństwa część z jego członków doświadcza dodatkowych obciążeń stresogennych z uwagi na fakt przynależności do mniejszości społecznych¹⁸. Jest on dodatkowym, oprócz występującego u ogółu członków społeczeństwa, obciążeniem emocjonalnym.

Takie spojrzenie na tożsamość mniejszościową sprzyjać mógłby odczuwaniu silniejszego strachu przed przestępczością u osób nieheteroseksualnych. Obciążenie stresorami wiązać może się nie tylko z samym faktem przynależności do grup mniejszościowych, nieakceptowanych przez część społeczeństwa, ale również z funkcjonowaniem krzywdzących uprzedzeń co do osób przynależących do mniejszości oraz barier instytucjonalnych, a nawet prawnych, na co wskazywała Monika Płatek¹⁹.

Na potrzeby niniejszej pracy przez orientację seksualną rozumie się taką cechę jednostki odniesioną do jej seksualności, która złożona jest z dwóch elementów:

- tożsamości płciowej (*gender identity*) – rozumianej jako „*fundamentalne poczucie męskości/kobiecości i akceptację własnej płci na poziomie psychologicznym*”²⁰
- tożsamości seksualnej – interpretowanej jako odczuwanie popędu płciowego do osób o określonej płci (zainteresowania seksualnego oraz intymnego daną płcią) i utożsamianie się z nim.

Ta dwuelementowa definicja orientacji płciowej pozwala na głębsze spojrzenie na problem samoidentyfikacji osoby. Skłania się ona ku poznawczym aspektom ludzkiego funkcjonowania, co może pomóc w uzasadnieniu przedstawianych w dalszej części niniejszego opracowania związków funkcjonowania społecznej percepcji zagrożenia przestępczością i utożsamianiem się z określoną orientacją seksualną.

¹⁷ G. Iniewicz, *Stres mniejszościowy u osób biseksualnych i homoseksualnych. W poszukiwaniu czynników ryzyka i czynników chroniących*, Kraków 2015, ss. 185–186.

¹⁸ *Ibid.*, ss. 24–25.

¹⁹ M. Płatek, *Sytuacja osób homoseksualnych w prawie karnym [w:] Orientacja seksualna i tożsamość płciowa : aspekty prawne i społeczne*, R. Wieruszewski, M. Wyrzykowski (red.), Warszawa 2009, s. 50.

²⁰ A. Rawa-Kochanowska, *Poczucie tożsamości płciowej w teorii i badaniach*, Warszawa 2011, s. 39.

Umieszczone w kwestionariuszu ankiety pytania o orientację seksualną mogą być postrzegane jako pytania drażliwe. Ich istotą jest to, iż mogą wywołać negatywną emocję u osoby badanej²¹. Jako takie wymienia się pytania o AIDS, użycie narkotyków, poglądy etyczne i religijne, stosunki rodzinne, a nawet czasem o poglądy polityczne²². Pytania te mogą u respondenta wywołać zakłopotanie, zdenerwowanie, irytację lub zażenowanie²³ albo inną negatywną reakcję, która może budzić obawę u respondenta o jego ocenę w oczach badacza lub innych członków społeczeństwa²⁴.

W niniejszych badaniach poinformowano w części wstępnej kwestionariusza o anonimowości respondentów oraz zagwarantowano, że uzyskane dane będą przetwarzane jedynie dla potrzeb badań naukowych. Również sposób zadawania pytań miał na celu podkreślenie podmiotowości osób badanych. O orientację seksualną pytano przy użyciu dwóch pytań:

- tożsamość płciowa: „Jaka jest twoja płeć?”
- tożsamość seksualna: „Jaka jest Twoja orientacja seksualna?”

Pytania takie akcentują podmiotowość respondentów i odnoszą się bezpośrednio do ich tożsamości. Zaproponowane kafeterie odpowiedzi (były to pytania półotwarte) umożliwiły podkreślenie różnorodności orientacji seksualnych i pozwalały na właściwą identyfikację respondentów.

Metody i techniki badań

Strach przed przestępczością, jako zjawisko w pewien sposób zestandaryzowane (zwłaszcza jeżeli chodzi o dobór metod i technik badawczych, jak i dobór wskaźników) najczęściej jest badany przy użyciu metod ilościowych, których celem jest:

- a) określenie rozmiarów strachu przed przestępczością i jego poszczególnych wymiarów
- b) określenie zmiennych związanych z poczuciem zagrożenia jednostek przestępczością
- c) stworzenie modeli wyjaśniających genezę strachu przed przestępczością i jego prognozowanie

Dla celów opisowych, jak i wyjaśniających (eksplanacyjnych) najbardziej adekwatne wydają się techniki ilościowe. Z uwagi na postawiony cel, jakim jest zbadanie związków między zmiennymi, zdecydowano się właśnie na przeprowadzenie badań sondażowych.

Biorąc pod uwagę specyficzną grupą respondentów, którzy mieli zostać poddani badaniu, a którzy to często, chcąc uniknąć stygmatyzacji, woleliby jak pozostać anonimowymi,

²¹ K. V. Cowles, *Issues in qualitative research on sensitive topics*, „Western Journal of Nursing Research” 1988, t. 10 nr 6, ss.163–179 za: R. Elmir, V. Schmied, D. Jackson, L. Wilkes, *Interviewing people about potentially sensitive topics*, „Nurse Researcher” 2011, t. 19, nr 1, s. 12.

²² K.M. Van Meter, *Sensitive Topics -Sensitive Questions: Overview of the Sociological Research Literature*, „Bulletin de Méthodologie Sociologique” 2000, nr 68, ss. 66–67.

²³ K. Lutyńska, *Problemy drażliwe w badaniach socjologicznych w Polsce*, „ASK. Research & Methods” 2000, nr 9, ss. 51–52.

²⁴ R. Porst, *Fraagebogen. Ein Arbeitsbuch*, Wiesbaden 2011, ss. 124–125.

zdecydowano się na przeprowadzenie ankiety internetowej. Jest to również uzasadnione tym, że przedmiotem badania są kwestie niezwykle drażliwe, a taki sposób dotarcia do respondentów i przetwarzania danych umożliwi im zachowanie anonimowości i poufności. Chodzi tu bowiem o doświadczenia, które stanowią dość intensywne i jednoznacznie negatywne przeżycie dla każdego człowieka. Taki sposób kontaktu z osobami badanymi wydawał się być najdogodniejszy zarówno dla badacza, jak i potencjalnych respondentów.

Niestety z uwagi na fakt, iż główną grupą badawczą miały być osoby nieheteroseksualne niemożliwe, a nawet niecelowe, byłoby przeprowadzenie badań opartych na doborze losowym próby. Z tego powodu zdecydowano się na dobór celowy respondentów do badania i zwrócono się do kilku organizacji działających na rzecz praw osób nieheteroseksualnych (stowarzyszeń i fundacji), które zamieściły link do ankiety na prowadzonych stronach i grupach tematycznych na portalu Facebook oraz przesłały w swoich newsletterach.

Zaznaczyć jednak wypada, iż badanie nie miało na celu uzyskania reprezentatywnej próby badanych. W przypadku osób o różnych orientacjach seksualnych byłoby to nie lada wyzwaniem, nie wiadomo dokładnie jaką część społeczeństwa stanowią osoby określonych orientacji seksualnych.

Ogólnym pytaniem badawczym było: **Czy poziom strachu przed przestępczością u osób nieheteroseksualnych jest wyższy czy niższy niż u osób o orientacji heteroseksualnej?** By odpowiedzieć na to pytanie, postawiono następujące pytania szczegółowe:

1) Jak często ludzie doświadczają strachu przed przestępczością? – w przyjętym modelu kwestia ta została postawiona jako zmienna zależna, której ustalenie poziomu/wartości jest koniecznym elementem dalszych dociekań. Uwzględniono trzy wymiary strachu przed przestępczością: afektywny, kognitywny i behawioralny i dobrano stosowne wskaźniki do ich pomiaru (więcej informacji znajduje się w części dotyczącej wyników badań).

2) Czy wiek ma wpływ na doświadczanie strachu przed przestępczością? – badania pokazują, że częściej strachu przed przestępczością doświadczają osoby starsze. Taka też jest zakładana hipoteza, osoby starsze częściej będą doświadczać strachu przed przestępczością niż osoby młode²⁵.

3) Czy miejsce zamieszkania ma wpływ na doświadczanie strachu przed przestępczością? – badania ukazują, że osoby zamieszkujące w większych miastach częściej doświadczają strachu przed przestępczością, niż osoby z mniejszych miejscowości. Taka jest również i tu zakładana hipoteza.

4) Czy poziom wykształcenia ma wpływ na doświadczanie strachu przed przestępczością? – osoby o niższym wykształceniu częściej są wystawione na ryzyko wiktymi-

²⁵ S. Herbst, *Untersuchungen zum Viktimisierungs-Furcht-Paradox. Ein empirischer Beitrag zur Aufklärung des „Paradoxons“ anhand von Vorsicht und Vulnerabilität im Alter*, Baden-Baden 2011, s. 153; L.Á. Kristjánsson, *On social equality and perceptions of insecurity: A comparison study between two European countries*, „European Journal of Criminology” 2007, t. 4, nr 1, s. 72.

zacji, a jednocześnie nie potrafią unikać niebezpiecznych sytuacji, co może wzbudzać u nich strach przed przestępczością.

5) Czy orientacja seksualna ma wpływ na doświadczanie strachu przed przestępczością? – w związku z przyjętą dwuelementową koncepcją orientacji seksualnej wypada postawić dwa szczegółowe pytania:

(a) Czy płeć (tożsamość płciowa) ma wpływ na doświadczanie strachu przed przestępczością? – założono, że kobiety częściej doświadczają strachu przed przestępczością niż mężczyźni²⁶.

(b) Czy tożsamość seksualna ma wpływ na doświadczanie strachu przed przestępczością? – założono, że nieheteroseksualne osoby częściej doświadczają strachu przed przestępczością niż osoby heteroseksualne.

6) Czy wcześniejsze doświadczenia wiktyimizacyjne mają wpływ na doświadczanie strachu przed przestępczością? – przyjęto, że osoby, które były już ofiarami przestępstwa, częściej doświadczają strachu przed przestępczością niż osoby bez doświadczeń wiktyimizacyjnych.

Opis badanej grupy

Na początkowym etapie analizy uzyskanych wyników trzeba opisać grupę respondentów, którzy wzięli udział w badaniu. Rozpatrywane będą następujące cechy: wiek, miejsce zamieszkania, poziom wykształcenia oraz orientacja seksualna respondentów. Te same kategorie będą stanowić zmienne podczas dalszych analiz, a zostaną ponadto uzupełnione o fakt wcześniejszych doświadczeń wiktyimizacyjnych. W badaniu wzięło ogółem udział 285 respondentów.

Wiek respondentów

Najliczniejszą grupę spośród respondentów stanowiły osoby w wieku 18–24 lata (77,9%). Najmniej reprezentowane były osoby w wieku 31–50 lat (zaledwie 4,6%), co może być efektem zastosowanej techniki badawczej – ankiety internetowej. Użytkownikami sieci są w głównej mierze osoby młode, wychowane w czasach rosnącej popularności internetu (tabela 1).

Tabela 1. Wiek respondentów

Wiek respondentów w latach	l.b.	%
18–24	222	77,9%
25–30	50	17,5%
31–50	13	4,6%
razem	285	100,0%

²⁶ M. Noack, *Methodische Probleme bei der Messung von Kriminalitätsfurcht und Viktimisierungserfahrungen*, Wiesbaden 2015, s. 89.

Miejsce zamieszkania respondentów

Najwięcej respondentów zamieszkuje w mieście powyżej 500 tys. mieszkańców (45,3%). Najmniej spośród osób badanych zamieszkuje w mieście pomiędzy 100 tys., ale nie więcej niż 200 tys. mieszkańców (12,6%) Prawie jedna czwarta respondentów deklaruje, że zamieszkuje w miejscowości poniżej 100 tys. mieszkańców (22,5%), zaś w mieście pomiędzy 200 tys. ale nie więcej niż 500 tys. mieszkańców, dokładnie jedna piąta (19,6%) (tabela 2).

Tabela 2. Miejsce zamieszkania respondentów

wielkość miejscowości	l.b.	%
miejscowość poniżej 100 tys. mieszkańców	64	22,5%
miasto pomiędzy 100 tys. ale nie więcej niż 200 tys. mieszkańców	36	12,6%
miasto pomiędzy 200 tys. ale nie więcej niż 500 tys. mieszkańców	56	19,6%
miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	129	45,3%
razem	285	100,0%

Poziom wykształcenia respondentów

Przy charakterystyce respondentów warto również zwrócić uwagę na poziom ich wykształcenia. W narzędziu badawczym użyto niezwykle szerokiej kafeterii odpowiedzi, która spowodowała niezwykle rozdrobnienie odpowiedzi. Z uwagi na ten fakt dokonano połączenia pewnych kategorii w bardziej ogólne grupy. I tak osoby z wykształceniem gimnazjalnym, zawodowym, technicznym i pomaturalnym połączono w jedną grupę, w której znalazło się 18 osób (6,3%). Osoby, które ukończyły liceum ogólnokształcące, stanowią ponad połowę respondentów (50,9%) i w związku z tym postanowiono nie łączyć tej grupy z żadną inną. Wypada jednak zaznaczyć, iż będą to również w dużej mierze osoby, które są w trakcie zdobywania kolejnego szczebla wykształcenia. Kolejną kategorię stanowią te osoby, które legitymują się dyplomem ukończenia studiów wyższych – licencjackich, inżynierskich czy magisterskich. Ta grupa jest również niezwykle liczna, aż 122 respondentów (42,8%) (tabela 3).

Tabela 3. Poziom wykształcenia respondentów

poziom wykształcenia	l.b.	%
gimnazjalne, zawodowe, techniczne i pomaturalne	18	6,3%
licealne	145	50,9%
ukończone studia wyższe	122	42,8%
razem	285	100,0%

Orientacja seksualna respondentów

a) Tożsamość płciowa respondentów

Kolejnym aspektem, który należy poruszyć przy opisie badanej grupy, jest struktura płci, ujmowana w badaniu jako tożsamość płciowa respondentów. Z uwagi na specyficzną grupę respondentów, do jakiej chciał dotrzeć autor niniejszego opracowania, spodziewano się, że ankietę wypełniać mogą również osoby, które nie określają siebie w kategoriach mężczyzna/kobieta, dlatego też pozostawiono otwartą kafeterię odpowiedzi. Po przeanalizowaniu danych okazało się, że w badaniu wzięły udział zaledwie 2 takie osoby, tj. w przybliżeniu 1% respondentów i obie wskazały, iż postrzegają siebie jako osoby niebinarne. Z uwagi na niewielką ich liczbę zostały one (niestety) wyłączone z dalszych analiz.

Zaskakujące jest, iż 223 spośród osób, które wzięły udział w badaniu to kobiety. Stanowią one ponad trzy czwarte badanej grupy (78,8%) (tabela 4). Zaznaczyć zatem wypada, że w tym miejscu znacząca mogła również okazać się technika dotarcia do respondentów. Już z pobieżnej obserwacji wirtualnej przestrzeni wynika, iż kobiety zdecydowanie częściej niż mężczyźni ujawniają swoją aktywność w sieci, pozostawiając więcej komentarzy oraz dzieląc się swoimi opiniami. Prawdopodobnie i to zjawisko odcisnęło swoje piętno na niniejszym badaniu.

b) Tożsamość seksualna respondentów

W badaniu odnotowano największy udział osób heteroseksualnych – 187 osób, czyli niemal dwie trzecie ogólnej liczby respondentów (66,1%). Przedstawiciele orientacji nieheteroseksualnej stanowią ponad jedną trzecią całej badanej grupy (33,9%) (tabela 4.).

W grupie mężczyzn znalazło się 50 osób nieheteroseksualnych (83,3%), a jedynie 10 (16,7%) heteroseksualnych. Dysproporcja w tożsamości seksualnej u mężczyzn w stosunku do ogółu populacji wynikać może z tego, iż informacja o przeprowadzaniu badania adresowana była głównie do czytelników stron internetowych organizacji pozarządowych działających na rzecz praw mniejszości seksualnych, do których dostęp dla heteroseksualnych mężczyzn mógł być mniej atrakcyjny.

Jeżeli chodzi o grupę kobiet, to najliczniejsza jest reprezentacja kobiet heteroseksualnych, stanowiąca blisko cztery piąte grupy kobiet (79,4%) – 177 osób. Grupa nieheteroseksualna stanowi nieco ponad jedną piątą (20,6%) grupy kobiet.

Tabela 4. Orientacja seksualna respondentów

tożsamość seksualna	tożsamość płciowa					
	mężczyźni		kobiety		razem	
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%
heteroseksualna	10	16,7%	177	79,4%	187	66,1%
nieheteroseksualna	50	83,3%	46	20,6%	96	33,9%
razem	60	21,2%	223	78,8%	283	100,0%

Wyniki badań

Rozmiary strachu przed przestępczością

W tej części analizie poddane będą trzy aspekty strachu przed przestępczością: emocjonalny (afektywny), poznawczy (kognitywny) i behawioralny. Przedstawione zostaną odpowiedzi na pytania ogólne o strach przed przestępczością (bez precyzowania, o jakie przestępstwo chodzi, mimo iż takie pytania znalazły się w kwestionariuszu). W tabeli 5 posłużono się dwoma symbolami:

- (+) oznacza występowanie danego elementu strachu przed przestępczością (respondent nie czuje się bezpiecznie / uznaje za prawdopodobne, że stanie się ofiarą jakiegoś przestępstwa / podejmuje działania w celu uniknięcia wiktymizacji)
- (–) oznacza niewystępowanie danego elementu strachu przed przestępczością (respondent czuje się bezpiecznie / uznaje za nieprawdopodobne, że stanie się ofiarą jakiegoś przestępstwa / nie podejmuje działań w celu uniknięcia wiktymizacji)

Z analizy wyłączono odpowiedzi niestanowcze, oznaczone jako „trudno powiedzieć”.

Jeżeli chodzi o **aspekt emocjonalny**, rozumiany jest on jako obawa stania się ofiarą przestępstwa. Był on mierzony poprzez udzielenie odpowiedzi na pytanie: „Czy czujesz się bezpiecznie, spacerując samotnie wieczorem w miejscu swojego zamieszkania?”. Odpowiedź na to pytanie była udzielana na pięciostopniowej skali, gdzie 1 oznaczało „bardzo bezpiecznie”, zaś 5 – „bardzo niebezpiecznie”. Posłużenie się tym pytaniem, mimo silnej jego krytyki²⁷, może pomóc w dokonaniu porównań z badaniami przeprowadzonymi w ramach ICVS (*International Crime Victim Survey*) oraz PBP (Polskie Badanie Przestępczości), gdyż tam stosowano właśnie taki sam sposób pomiaru. W tym miejscu wypada zaznaczyć, iż każdorazowo z analizy wyłączono odpowiedzi niestanowcze – „trudno powiedzieć” – podobnie jak we wspomnianych badaniach²⁸.

Jako osoby, które nie czują się bezpiecznie, uznano te, które zaznaczyły na skali odpowiedzi 4 lub 5, czyli te, które znajdowały się najbliżej odpowiedzi „bardzo niebezpiecznie”. Odpowiedź środkowa – 3 – uznana została jako „trudno powiedzieć”. Co ciekawe, aż 84 osoby, czyli prawie jedna trzecia badanych (29,5%), zaznaczyły dokładnie tę odpowiedź.

Poczucie bezpieczeństwa podczas wieczornego, samotnego spaceru w miejscu swojego zamieszkania deklaruje 131 badanych, co stanowi blisko dwie trzecie odpowiedzi (65,2%). Strach przed przestępczością w aspekcie emocjonalnym deklaruje 70 respondentów, co stanowi blisko jedną trzecią (34,8%) (tabela 5). W porównaniu do przywoływanych wcześniej danych dotyczących ICVS oraz PBP należy zaznaczyć, że w przypadku niniejszego badania respondenci częściej deklarują strach przed przestępczością aniżeli w przywołanych badaniach (jeżeliby wyłączyć odpowiedzi

²⁷ M. Szafrńska, *Polityczna instrumentalizacja strachu przed przestępczością*, Toruń 2010, ss. 26–31.

²⁸ A. Siemaszko, *Kogo Biją, Komu Kradną*, Warszawa 2001, s. 106; A. Siemaszko, B. Gruszczyńska, M. Marczeński, *Atlas przestępczości w Polsce 4*, Warszawa 2009, s. 260.

„trudno powiedzieć”). Źródłem takiej rozbieżności może być obecność sporej grupy kobiet oraz osób nieheteroseksualnych, które cechować może wyższy poziom strachu.

Przez **komponent kognitywny** strachu przed przestępczością rozumie się postrzegane przez jednostkę prawdopodobieństwo wiktyimizacji. Wskaźnikiem jego jest odpowiedź na pytanie „Jak oceniasz prawdopodobieństwo stania się ofiarą jakiegoś przestępstwa?”. Odpowiedź na to pytanie była udzielana na pięciostopniowej skali, gdzie 1 oznacza „bardzo nieprawdopodobne”, zaś 5 – „bardzo prawdopodobne”.

Odpowiedzi na to pytanie zostały również zredukowane w ten sposób, że osoby, które zaznaczyły odpowiedzi 1 i 2 oceniają jako „nieprawdopodobne”, że staną się ofiarą jakiegoś przestępstwa, odpowiedź 3 potraktowana została jako odpowiedź oznaczająca „trudno powiedzieć” i wyłączona z dalszej analizy. Wypada jednak zaznaczyć, że w tym pytaniu najmniej osób udzieliło odpowiedzi stanowczej – zaledwie 171, co stanowi dokładnie 60,0% badanej grupy. Osoby, które zaznaczyły odpowiedzi 4 i 5 to osoby, które doświadczają strachu przed przestępczością w aspekcie kognitywnym.

52 osoby (30,4%) zadeklarowały, iż oceniają, że prawdopodobne jest, że staną się ofiarą jakiegoś przestępstwa. Ponad dwie trzecie respondentów (119 osób – 69,6%) zadeklarowało, że nie jest prawdopodobne, aby stały się one ofiarami jakiegoś przestępstwa (tabela 5).

Jako **element behawioralny** strachu przed przestępczością rozumie się podejmowanie przez jednostkę działania mające na celu uniknięcie stania się ofiarą przestępstwa. W odniesieniu do tego elementu badanie opierało się na pytaniu o podejmowanie zachowań mających na celu uniknięcie faktu stania się ofiarą przestępstw w ogólności „Czy podejmujesz jakieś działania, aby uniknąć stania się ofiarą przestępstwa?” z możliwymi odpowiedziami „tak” oraz „nie”. Pytanie to filtrowało tych spośród respondentów, którzy podejmują jakiegokolwiek działania – im należało postawić bardziej szczegółowe pytanie o przedsięwzięte przez nich środki: „Jakie z poniżej wymienionych środków stosujesz, aby uniknąć stania się ofiarą przestępstwa?”. Następnie zaprezentowana została stosowna kategoria odpowiedzi, z których respondenci mogli wybrać dowolną liczbę.

Jeżeli chodzi o stosowanie środków zapobiegawczych, czyli aspekt behawioralny strachu przed przestępczością, to 179 osób deklaruje stosowanie takich środków, co stanowi niecałe dwie trzecie badanej grupy (62,8%), pozostali respondenci – 106 osób (37,2%) zaznaczyło, że nie stosuje żadnych środków (tabela 5).

Tabela 5. Doświadczanie strachu przed przestępczością

występowanie	element strachu					
	aspekt afektywny		aspekt kognitywny		aspekt behawioralny	
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	%
+	70	34,8%	52	30,4%	179	62,8%
-	131	65,2%	119	69,6%	106	37,2%
razem	201	100,0%	171	100,0%	285	100,0%

Warto również przyjrzeć się, jakie środki stosowane są przez respondentów. Największą popularnością cieszy się schodzenie z drogi określonym grupom osób, np. wałęsającej się młodzieży, pijanym, narkomanom, żebrakom, na co wskazało 154 osoby (86%). Następne w kolejności jest omijanie określonych ulic, placów i parków, na co wskazało 144 respondentów i respondentek (80,0%). Aż 101 osób (56,0%), czyli ponad połowa stara się zazwyczaj być w towarzystwie innej osoby.

Do najrzadziej stosowanych środków należą: unikanie publicznych środków komunikacji podczas wieczornych podróży – 30 osób (17%), zabezpieczenie mieszkanie poprzez zamontowanie dodatkowego zamka, krat, wzmocnionych drzwi itp. – 27 osób (15,0%) oraz udział w kursie samoobrony – 23 osoby (13,0%) (tabela 6).

Tabela 6. Aspekt behawioralny – przedsiębrane środki

podejmowane działania	l.b.	%
schodzę z drogi określonym grupom osób, np. wałęsającej się młodzieży, pijanym, narkomanom, żebrakom	154	86%
omijam określone ulice, place, parki	144	80%
staram się zazwyczaj być w towarzystwie innej osoby	101	56%
ograniczam wieczorne wyjścia z domu	77	43%
kiedy wychodzę z domu, zabieram coś, czym mógłbym/mogłabym się bronić – kij, nóż, gaz łzawiący	57	32%
staram się nie wyróżniać wyglądem i ubiorem	53	29%
kiedy podróżuję wieczorem, staram się unikać publicznych środków komunikacji	30	17%
zabezpieczyłem/łam swoje mieszkanie przez zamontowanie dodatkowego zamka, krat, wzmocnionych drzwi itp.	27	15%
brałem/łam udział w kursie samoobrony	24	13%
razem osób podejmujących działania	180	

Analiza podgrup

W tej części zaprezentowany zostanie poziom strachu przed przestępczością z uwzględnieniem kolejnych zmiennych.

Wiek

Jeżeli chodzi o aspekt afektywny strachu przed przestępczością, to najczęściej do-

świadczą go osoby w wieku 31–50 lat. 40% osób w tej grupie deklaruje, że nie czuje się bezpiecznie podczas samotnego nocnego spaceru w okolicy swojego zamieszkania. Najrzadziej deklarację tę składają osoby w wieku 25–30 lat – tylko 25,0% osób w tym wieku (tabela 7).

Tabela 7. Aspekt afektywny a wiek

wiek respondentów w latach	tak		nie		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
18–24	95	62,9%	56	37,1%	151
25–30	30	75,0%	10	25,0%	40
31–50	6	60,0%	4	40,0%	10
					201

W odniesieniu do aspektu kognitywnego strachu przed przestępczością najczęściej prawdopodobieństwo stania się ofiarą jakiegoś przestępstwa deklarują osoby w wieku 31–50 lat (42,9%), zaś najrzadziej jako prawdopodobne, że staną się ofiarą jakiegoś przestępstwa, deklarują osoby w wieku 25–30 lat (27,3%) (tabela 8).

Tabela 8. Aspekt kognitywny a wiek

wiek respondentów w latach	nieprawdopodobne		prawdopodobne		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
18–24	91	69,5%	40	30,5%	131
25–30	24	72,7%	9	27,3%	33
31–50	4	57,1%	3	42,9%	7
					171

Najczęściej środki w celu uniknięcia przestępczością podejmują osoby w wieku 31–50 lat (84,6%), zaś najrzadziej osoby w wieku 18–24 (59,0%) (hipoteza potwierdzona) (tabela 9).

Tabela 9. Aspekt behawioralny a wiek

wiek respondentów w latach	tak		nie		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
18–24	131	59,0%	91	41,0%	222
25–30	37	74,0%	13	26,0%	50
31–50	11	84,6%	2	15,4%	13
					285

Miejsce zamieszkania

Najmniejszym poczuciem bezpieczeństwa odznaczają się osoby zamieszkujące w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców (55,8%). W zasadzie można powiedzieć, że wraz ze wzrostem wielkości miejscowości maleje poczucie bezpieczeństwa, z tym jednakże zastrzeżeniem, że mieszkańcy miast pomiędzy 200 tys. mieszkańców a 500 tys. mieszkańców czują się najbezpieczniej (tabela 10).

Tabela 10. Aspekt afektywny a miejsce zamieszkania

wielkość miejscowości	tak		nie		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
miejsowość poniżej 100 tys. mieszkańców	18	69,2%	8	30,8%	26
miasto pomiędzy 100 tys. ale nie więcej niż 200 tys. mieszkańców	24	60,0%	16	40,0%	40
miasto pomiędzy 200 tys. ale nie więcej niż 500 tys. mieszkańców	65	70,7%	27	29,3%	92
miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	24	55,8%	19	44,2%	43
					201

Prawdopodobieństwo wiktyimizacji najwyżej jest oceniane przez mieszkańców największych miast (powyżej 500 tys. mieszkańców – 36,8%), zaś najniżej przez mieszkańców małych miast pomiędzy 100 tys. a 200 tys. mieszkańców (26,7%). W przypadku tego pytania widać, iż szacowane prawdopodobieństwo stania się ofiarą przestępstwa rośnie wraz z wielkością miejscowości, przy czym mieszkańcy miejscowości poniżej 100 tys. mieszkańców częściej to deklarują niż miejscowości miast pomiędzy 100 tys. a 200 tys. mieszkańców oraz pomiędzy 200 tys. a 500 tys. (tabela 11).

Tabela 11. Aspekt kognitywny a miejsce zamieszkania

wielkość miejscowości	nieprawdopodobne		prawdopodobne		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
miejsowość poniżej 100 tys. mieszkańców	15	68,2%	7	31,8%	22

miasto pomiędzy 100 tys. ale nie więcej niż 200 tys. mieszkańców	22	73,3%	8	26,7%	30
miasto pomiędzy 200 tys. ale nie więcej niż 500 tys. mieszkańców	58	71,6%	23	28,4%	81
miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	24	63,2%	14	36,8%	38
					171

Podejmowanie działań mających na celu uniknięcie wiktylizacji najczęściej jest deklarowane przez mieszkańców miast pomiędzy 100 tys. a 200 tys. mieszkańców (71,4%). Najrzadziej działania takie podejmują mieszkańcy najmniejszych miejscowości (51,4%) (tabela 12).

Tabela 12. Aspekt behawioralny a miejsce zamieszkania

wielkość miejscowości	nie		tak		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
miejscowość poniżej 100 tys. mieszkańców	17	48,6%	18	51,4%	35
miasto pomiędzy 100 tys. ale nie więcej niż 200 tys. mieszkańców	16	28,6%	40	71,4%	56
miasto pomiędzy 200 tys. ale nie więcej niż 500 tys. mieszkańców	45	34,6%	85	65,4%	130
miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	28	43,8%	36	56,3%	64
					285

Poziom wykształcenia

Kolejnym punktem analizy będą rozmiary strachu przed przestępczością u osób o różnym poziomie wykształcenia. Z uwagi na niewielkie liczebności osoby, które ukończyły gimnazjum, zasadniczą szkołę zawodową, technikum lub szkołę pomaturalną zostały połączone w jedną grupę. Podobnie zostało to uczynione w stosunku do osób legitymujących się dyplomem uczelni wyższej. Za osoby, które ukończyły studia wyższe, uznaje się te, które legitymują się dyplomem studiów licencjackich, inżynierskich lub magisterskich.

Najmniej bezpiecznie czują się osoby legitymujące się wykształceniem licealnym (41,6%), zaś najbezpieczniej osoby z wykształceniem gimnazjalnym, zawodowym, technicznym i pomaturalnym (71,3%) (tabela 13).

Tabela 13. Aspekt afektywny a poziom wykształcenia

poziom wykształcenia	tak		nie		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
gimnazjalne, zawodowe, techniczne i pomaturalne	10	76,9%	3	23,1%	13
licealne	59	58,4%	42	41,6%	101
ukończone studia wyższe	62	71,3%	25	28,7%	87
					201

Prawdopodobieństwo stania się ofiarą przestępstwa najczęściej deklarują osoby, które ukończyły studia wyższe (33,3%), zaś najrzadziej osoby, które uzyskały wykształcenie gimnazjalne, zawodowe, techniczne i pomaturalne (10%). Co ciekawe, jest to dokładną odwrotnością zakładanej hipotezy. Trzeba jednak wskazać na niewielkie liczebności w poszczególnych grupach – w grupie z wykształceniem gimnazjalnym, zawodowym, technicznym i pomaturalnym jedna osoba stanowi 10% grupy). Można jednak przyjąć, że osoby z wyższym poziomem wykształcenia częściej dostrzegają okazje do tego, by stać się ofiarą przestępstwa i stąd częstsza u nich ocena tego prawdopodobieństwa (tabela 14).

Tabela 14. Aspekt kognitywny a poziom wykształcenia

poziom wykształcenia	nieprawdopodobne		prawdopodobne		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
gimnazjalne, zawodowe, techniczne i pomaturalne	9	90,0%	1	10,0%	10
licealne	58	69,9%	25	30,1%	83
ukończone studia wyższe	52	66,7%	26	33,3%	78
					171

Najczęściej środki w celu uniknięcia stania się ofiarą przestępstwa podejmują osoby z ukończonymi studiami wyższymi (68,9%) – najrzadziej osoby z wykształceniem gimnazjalnym, zawodowym, technicznym i pomaturalnym (44,4%). Również i w tym przypadku jest to dokładna odwrotność w stosunku do zakładanej hipotezy. Być może osoby z wykształceniem

na wyższym poziomie częściej dostrzegają możliwości zabezpieczania się przed wiktylizacją (tabela 15).

Tabela 15. Aspekt behawioralny a poziom wykształcenia

poziom wykształcenia	nie		tak		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
gimnazjalne, zawodowe, techniczne i pomaturalne	10	55,6%	8	44,4%	18
licealne	58	40,0%	87	60,0%	145
ukończone studia wyższe	38	31,1%	84	68,9%	122
					285

Orientacja seksualna

Mężczyźni rzadziej czują się niebezpiecznie (26,1%) niż kobiety (37,9%). Osoby nieheteroseksualne czują się częściej bezpiecznie (68,1%) niż osoby heteroseksualne (63,0%). Jest to dokładna odwrotność zakładanej hipotezy. Należy jednakże wskazać, iż osoby nieheteroseksualne, które zdecydowały się wziąć udział w badaniu, mogą być bardziej związane ze swoją tożsamością nieheteronormatywną, co powodować może, iż nie czują się one bardzo zagrożone z powodu swojego statusu.

Co ciekawe, nieheteroseksualni mężczyźni czują się rzadziej niebezpiecznie (25,6%) niż heteroseksualni mężczyźni (28,6%). Warto jednak w tym miejscu zwrócić uwagę, na niewielką liczebność heteroseksualnych mężczyzn, zwłaszcza tych, którzy udzielili odpowiedzi stanowczej. Nieheteroseksualne kobiety czują się częściej niebezpiecznie (39,4%) niż heteroseksualne kobiety (37,5%) (tabela 16).

Mężczyźni rzadziej oceniają prawdopodobne, że staną się ofiarami jakiegoś przestępstwa (19,5%) niż kobiety (33,3%). Osoby nieheteroseksualne rzadziej oceniają jako prawdopodobne, że staną się ofiarą jakiegoś przestępstwa (28,8%) niż osoby heteroseksualne (30,6%). Jest to ponownie dokładna odwrotność zakładanej hipotezy, ale poczynione wyżej uwagi dotyczące małej liczebności poszczególnych podgrup i tu mogą mieć zastosowanie.

Nieheteroseksualni mężczyźni częściej deklarują prawdopodobieństwo wiktylizacji (20,0%) niż mężczyźni heteroseksualni (14,3%) i, co ciekawe dwukrotnie rzadziej (20,0%) niż nieheteroseksualne kobiety (40,0%). Nieheteroseksualne kobiety oceniają częściej jako prawdopodobne stanie się ofiarą przestępstwa niż heteroseksualne kobiety (31,7%) (tabela 17).

Mężczyźni rzadziej podejmują jakieś środki w celu uniknięcia wiktyimizacji (58,4%) niż kobiety (64,1%). Osoby nieheteroseksualne rzadziej podejmują jakieś środki w celu uniknięcia wiktyimizacji (61,9%) niż osoby heteroseksualne (63,4%).

Nieheteroseksualni mężczyźni rzadziej podejmują działania zapobiegawcze (56,0%) niż mężczyźni heteroseksualni (70,0%). Nieheteroseksualne kobiety częściej czynią coś w celu uniknięcia stania się ofiarą przestępstwa (68,1%) niż kobiety heteroseksualne (63,1%) (tabela 18).

Tabela 16. Aspekt afektywny a orientacja seksualna

tożsamość seksualna	tożsamość płciowa														
	mężczyźni					kobiety					razem tożsamości				
	tak		nie		razem	tak		nie		razem	tak		nie		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
heteroseksualna	5	71,4%	2	28,6%	7	75	62,5%	45	37,5%	120	80	63,0%	47	37,0%	127
nieheteroseksualna	29	74,4%	10	25,6%	39	20	60,6%	13	39,4%	33	49	68,1%	23	31,9%	72
razem	34	73,9%	12	26,1%	46	95	62,1%	58	37,9%	153	129	64,8%	70	35,2%	199

Tabela 17. Aspekt kognitywny a orientacja seksualna

tożsamość seksualna	tożsamość płciowa														
	mężczyźni					kobiety					razem tożsamości				
	nieprawdopodobne		prawdopodobne		razem	nieprawdopodobne		prawdopodobne		razem	nieprawdopodobne		prawdopodobne		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
heteroseksualna	6	85,7%	1	14,3%	7	71	68,3%	33	31,7%	104	77	69,4%	34	30,6%	111
nieheteroseksualna	27	79,4%	7	20,6%	34	15	60,0%	10	40,0%	25	42	71,2%	17	28,8%	59
razem	33	80,5%	8	19,5%	41	86	66,7%	43	33,3%	129	119	70,0%	51	30,0%	170

Tabela 18. Aspekt behawioralny a orientacja seksualna

tożsamość seksualna	tożsamość płciowa														
	mężczyźni					kobiety					razem tożsamości				
	nie		tak		razem	nie		tak		razem	nie		tak		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	l.b.	%	l.b.	%	l.b.	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
heteroseksualna	3	30,0%	7	70,0%	10	65	36,9%	111	63,1%	176	68	36,6%	118	63,4%	186
nieheteroseksualna	22	44,0%	28	56,0%	50	15	31,9%	32	68,1%	47	37	38,1%	60	61,9%	97
razem	25	41,7%	35	58,3%	60	80	35,9%	143	64,1%	223	105	37,1%	178	62,9%	283

Doświadczenia wiktyimizacyjne

Niezwykle często uwzględnianą zmienną w badaniach nad występowaniem strachu przed przestępczością są wcześniejsze doświadczenia wiktyimizacyjne. Na potrzeby niniejszych badań postanowiono zatem postawić pytanie: „Czy zdarzyło Ci się, że byłeś/łaś ofiarą jakiegoś przestępstwa?”. Pytanie to miało charakter z jednej strony filtrujący, gdyż dla respondentów, którzy udzielili na nie odpowiedzi „tak”, czekało kilka innych pytań o zdarzenie, którego ofiarą padli, z drugiej zaś strony pytanie to pozwala na zbadanie relacji między doświadczeniami wiktyimizacyjnymi a strachem przed przestępczością. Te właśnie relacje zostaną teraz przedstawione, by odpowiedzieć na pytanie, „Czy odczuwanie lęku przed przestępczością związane jest ze wcześniejszymi doświadczeniami wiktyimizacyjnymi?”. Nie będą jednak analizowane szczegółowe dane dotyczące zdarzenia, jakiego padli ofiarą respondenci i respondentki.

Osoby, które wcześniej były ofiarami jakichś przestępstw, dokładnie tak samo często czują się niebezpiecznie, co czują się bezpiecznie, zaś wśród osób, które nie mają doświadczeń wiktyimizacyjnych, niebezpiecznie czuje się nieco ponad jedna czwarta respondentów (25,7%), co oznacza, że wcześniejsze doświadczenia wiktyimizacyjne zwiększają niemal dwukrotnie poczucie zagrożenia podczas wieczornego spaceru w okolicy (tabela 19).

Tabela 19. Aspekt afektywny a doświadczenia wiktyimizacyjne

doświadczenia wiktyimizacyjne	tak		nie		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
tak	53	50,0%	53	50,0%	106
nie	78	74,3%	27	25,7%	105
					211

Osoby, które były ofiarami jakiś przestępstw, częściej oceniają jako prawdopodobne, że staną się ofiarami jakiegoś przestępstwa (39,7%) niż osoby, które nie mają za sobą doświadczeń wiktyimizacyjnych (25,7%).

Tabela 20. Aspekt kognitywny a doświadczenia wiktyimizacyjne

doświadczenia wiktyimizacyjne	nieprawdopodobne		prawdo-podobne		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
tak	35	60,3%	23	39,7%	58

nie	84	74,3%	29	25,7%	113
					171

Osoby, które były już kiedyś ofiarami jakichś przestępstw częściej podejmują jakieś działania w celu uniknięcia wiktylizacji (73,1%) niż osoby, które nie były ofiarami przestępstw (56,9%) (tabela 21).

Tabela 21. Aspekt behawioralny a doświadczenia wiktylizacyjne

doświadczenia wiktylizacyjne	nie		tak		razem
	l.b.	%	l.b.	%	l.b.
tak	28	26,9%	76	73,1%	104
nie	78	43,1%	103	56,9%	181
					285

Wnioski i zakończenie

Przeprowadzone badanie pozwoliło na ustalenie odczuwanego przez badanych strachu przed przestępczością oraz wyciągnięcie kilku istotnych wniosków o korelatach tego zjawiska. W pierwszej kolejności należy stwierdzić, iż nie udało się potwierdzić najważniejszej z postawionych hipotez o związku strachu przed przestępczością z orientacją seksualną. Jednocześnie jednak potwierdzone zostały pozostałe, tak zwane klasyczne, hipotezy dotyczące czynników zwiększających doświadczanie tego zjawiska. I tak udało się potwierdzić, że częściej strachu przed przestępczością doświadczały: osoby starsze niż osoby młode, osoby zamieszkujące w większych miastach niż osoby z mniejszych miejscowości oraz osoby, które miały uprzednio doświadczenia wiktylizacyjne niż te bez takich doświadczeń. Jednocześnie wyniki przeprowadzonego badania nie potwierdziły hipotezy, że osoby o niższym wykształceniu częściej są wystawione na ryzyko wiktylizacji, a jednocześnie nie potrafią unikać niebezpiecznych sytuacji, co może wzbudzać u nich strach przed przestępczością. Warto jednak podkreślić, że np. badania Ostaszewskiego również nie potwierdzały tej hipotezy²⁹.

Należy także stwierdzić, że w zakresie tytułowej relacji orientacji seksualnej ze strachem przed przestępczością badanie nie wykazało związków, które potwierdzone zostały innymi, przywoływanymi wcześniej badaniami. W związku z tym należy dokładniej pochylić się nad tymi zmiennymi, które w innych badaniach wykazywały związki ze strachem przed przestępczością. Nadto

²⁹ Por. P. Ostaszewski, *Lęk przed przestępczością*, Warszawa 2014, s. 237-239.

wypada zaznaczyć, iż brak doboru losowego respondentów do badania jest jednym z kluczowych argumentów, który podaje w wątpliwość stawianie kategoriycznych twierdzeń.

Doświadczanie strachu przed przestępczością jest, bądź co bądź, zjawiskiem marginalnym, co utrudnia jeszcze dobór takiej grupy respondentów, której liczebność zapewniłaby poprawność wnioskowania, w przypadku zaś powiązań z orientacją seksualną zadanie, to staje się jeszcze trudniejsze.

W związku z powyższym wydaje się uzasadnione przeprowadzenie ponownych badań, które za podstawę doboru respondentów przyjmując zasadę losowego doboru próby. Wówczas uzyskane na reprezentatywnej grupie badanych wyniki nadawać się będą do wyciągnięcia kategoriycznych wniosków o całej populacji, a nadto stanowić będą sensowny materiał do pogłębionych analiz wielowymiarowych.

Wskazać jednak należy również na możliwości przeprowadzenia badań jakościowych nad strachem przed przestępczością w grupie osób nieheteroseksualnych. Mogłyby bowiem one rzucić światło na pominięte w niniejszej analizie aspekty badanego zagadnienia.

Bibliografia

- Allen L.S., Gorski R.A., *Sexual orientation and the size of the anterior commissure in the human brain.*, „Proceedings of the National Academy of Sciences” 1992, t. 89, nr 15, ss. 7199–8202.
- Bomba J., *Homoseksualizm czy homoseksualności?* [w:] *Wprowadzenie do Psychologii LGB*, G. Iniewicz, M. Mijas, B. Grabski (red.), Wrocław 2012, ss. 17–35.
- D’Augelli A.R., *Sexual orientation* [w:] *The Encyclopedia of Psychology*, A. E. Kazdin (red.), Oxford 2000, ss. 260–263.
- Diamond, Milton, *Sexuality: Orientation and identity* [w:] *The Corsini Encyclopedia of Psychology and Behavioral Science*, W. E. Craighead, C. B. Nemeroff (red.), New York 2001, ss. 1512–1518.
- Elmir R., Schmied V., Jackson D., Wilkes L., *Interviewing people about potentially sensitive topics*, „Nurse Researcher” 2011, t. 19, nr 1, ss. 12–16.
- Farrall S., Bannister J., Ditton J., Gilchrist E., *Social psychology and the fear of crime: Re-examining a speculative model*, „British Journal of Criminology” 2000, t. 40, nr 3, ss. 399–413.
- Herbst S., *Untersuchungen zum Viktimisierungs-Furcht-Paradox. Ein empirischer Beitrag zur Aufklärung des „Paradoxons” anhand von Vorsicht und Vulnerabilität im Alter*, Baden-Baden 2011.
- Hogg M.A., Vaughan G.M., *Social Psychology*, Essex 2010.
- Iniewicz G., *Stres mniejszościowy u osób biseksualnych i homoseksualnych. W poszukiwaniu czynników ryzyka i czynników chroniących*, Kraków 2015.
- Keane C., *Fear of crime in Canada: An examination of concrete and formless fear of victimization.*, „Canadian Journal of Criminology” 1992, t. 34, nr 2, ss. 215–224.
- Kristjánsson L.Á., *On social equality and perceptions of insecurity: A comparison study between two European countries*, „European Journal of Criminology” 2007, t. 4, nr 1, ss. 59–86.

- Lutyńska K., *Problemy drażliwe w badaniach socjologicznych w Polsce*, „ASK. Research & Methods” 2000, nr 9, ss. 51–63.
- Meter K.M. Van, *Sensitive Topics -Sensitive Questions: Overview of the Sociological Research Literature*, “Bulletin de Méthodologie Sociologique” 2000, nr 68, ss. 66–67.
- Noack M., *Methodische Probleme bei der Messung von Kriminalitätsfurcht und Viktimisierungserfahrungen*, Wiesbaden 2015.
- Obergfell-Fuchs J., Kury H., 3.3 *Verbrechensfurcht und Einstellungen der Bevölkerung zu Kriminalität und deren Kontrolle* [w:] *Internationales Handbuch der Kriminologie. Band 2*, Berlin 2016, ss. 455–479.
- Ostaszewski P., *Lęk przed przestępczością*, Warszawa 2014.
- Ostaszewski P., *Rozmiary i uwarunkowania lęku przed przestępczością*, „Archiwum Kryminologii” 2012, t. XXIV, ss. 157–206.
- Płatek M., *Sytuacja osób homoseksualnych w prawie karnym* [w:] *Orientacja seksualna i tożsamość płciowa : aspekty prawne i społeczne*, R. Wieruszewski, M. Wyrzykowski (red.), Warszawa 2009, ss. 49–81.
- Porst R., *Fragebogen. Ein Arbeitsbuch*, Wiesbaden 2011.
- Rawa-Kochanowska A., *Poczucie tożsamości płciowej w teorii i badaniach*, Warszawa 2011.
- Schwind H.-D., *Fear of Crime in Germany. A Report about three Population Surveys 1975/1986/1989* [w:] *Victims and Criminal Justice vol. 50*, G. Kaiser, H. Kury, H.-J. Albrecht (red.), Freiburg 1991, ss. 657–679.
- Siemaszko A., *Kogo Biją, Komu Kradną*, Warszawa 2001.
- Siemaszko A., Gruszczyńska B., Marczewski M., *Atlas przestępczości w Polsce 4*, Warszawa 2009.
- Szafrańska M., *Polityczna instrumentalizacja strachu przed przestępczością*, Toruń 2010.
- Wzorek D., *Definiowanie strachu przed przestępczością*, „Kwartalnik Prawo-Społeczeństwo-Ekonomia” 2018, t. 2, ss. 103–116.

ABSTRACT

Fear of crime and sexual orientation

Searching factors correlated with the fear of crime is – together with estimating intensity of the fear of crime – one of the fundamental topics of many research projects devoted to this issue . It has been already investigated whether the fear of crime is correlated with such factors as age, sex, place of residence, level of education or previous victimization experiences. The aim of this research is to determine whether fear of crime can be correlated with sexual orientation. Author makes an assumption that non-heterosexuals can experience fear connected with probability of being the victim of a crime more often than others because of their minority status and bias in the society.

In order to verify the hypothesis author conducted qualitative research (internet questionnaire) among 285 people. To reach members of such particular group as non-heterosexuals the purposive (judgmental) sampling has been chosen.

Admittedly the research has not confirmed correlation between fear of crime and any of pre-

sented factors, probably because of the specificity of the structure of the observed group. The author's recommendation is to conduct either additional quantitative research or research based on the representative group (random selection).

Słowa kluczowe: Orientacja seksualna / strach przed przestępczością / wiktymizacja / przestępczość / badania empiryczne

Key words: sexual orientation / fear of crime / victimization / crime / empirical studies